

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved H. Neumann og Peter Kr. Iversen

INDHOLD:

Claus Eskildsen: Konjunktur i Nordslesvig 1920?

Hans Thysen: Ullemølle.

Ekspeditionen af Sønderjydsk Maanedsskrift er overtaget af Museumsinspektør H. Neumann, Aastrupvej, Haderslev. — Arkivar Peter Kr. Iversens Adresse er: Landsarkivet, Aabenraa.

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongensgade 70

Esbjerg

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Indskudskapital ca. 57 Mill. Kr.

Reserver ca. 4 Mill. Kr.

Telefon 216

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516, 517 og 518

Skanderborg

Sparekassen for Svendborg og Omegn

Svendborg

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i *Roskilde*
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 1. Halvaar 1944 if. Dansk
Oplagsk. 17.091 Eksempl.

Akциденstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinder
Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.
Hovedstadskontor: Telf. Palæ 4758.

A/S Jacob Jensen & Co.

Hammerum

Trikotagefabrik

TEKSTILFABRIK

Import En gros

Herring.

Landbostandens Sparekasse

Nykøbing F. Tlf. 197 - 1197

Aktieselskabet

STRUER BANK

STRUER

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—4
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Aktieselskabet

Banken for Hobro og Omegn

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive.

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9¹/₂—12¹/₂ og 2¹/₂—4¹/₂
HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

Den lollandske Landbo- stands Sparekasse

NAKSKOV Stiftet 1870
Indskudskapital ca. 61,0 Mil
Reserver ca. 3,8 Mill.
Kontorer i: Maribo - Birket -
Dannemarre - Stokkemarre.

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

KONJUNKTUR I NORDSLESVIG 1920?

Af Claus Eskildsen

1. Problemet

Der er en stor og meget afgørende *Forskel* mellem Nordslesvig og Sydslesvig, som skal tages i Betragtning ved Sammenligning af Forholdene 1920 og 1945: Siden den nye Nationalfølelses Gennembrud har Nordslesvig som Helhed vist dansk, Sydslesvig som Helhed tysk Sindelag; Nordslesvig var som Helhed dansktalende, Sydslesvig tysktalende; Nordslesvig som Helhed bevarede altid Forbindelse med dansk Kultur, Sydslesvig var behersket af tysk Kultur.

Ser man udelukkende paa denne Forskel og lader man Blikket udelukkende dvæle ved de sidste 100 Aars Historie og Udvikling, — Oprør, Tvangsfortyskning, Afstemning i 1920, Valg efter 1920 — skal man møde den »nationale Opvaagnen« i Sydslesvig med Mistillid og Skepsis og som Helhed betegne den som en »Konjunkturfremtoning«. Noget andet er, at man fra de Kredse, der er negativt indstillede i Sydslesvigsspørgsmaalet, er mødt med meget ensidige og uholdbare Paastande, f. Eks. angaaende Sydslesvigernes Deltagelse i Oprøret og deres Tilslutning til Nazismen.

Over for den nævnte Forskel mellem Nord- og Sydslesvig staar den lige saa uomtvistelige *Overensstemmelse*, at baade Nordslesvigere og Sydslesvigere er almindelige Mennesker, der har alle levende Væsners Evne til at reagere paa Paavirkninger, og hvis sjælelige Reaktioner ikke mindst skal være væsentlig ens, fordi de som Helhed er af samme Æt og Væsenspræg.

Retter man Blikket mod denne Kendsgerning, faar man Øje paa mange Lighedspunkter mellem Forholdene i Nordslesvig i 1920 og i Sydslesvig i 1945. Ogsaa i Nordslesvig foregik der i Aarene 1918-20 en stor national Opvaagnen, fremkaldt af de voldsomme Oplevelser i den første Verdenskrig og den første tyske Katastrofe i 1918. Naar man betænker, hvor mange meget voldsommere Oplevelser Sydslesvigerne har været udsatte for i Tiden 1920—45, hvor meget frygteligere den anden Verdenskrig var, ikke mindst for Hjemmefronten, hvor meget større den anden tyske Katastrofe var, har man et psykologisk

Holdepunkt til at forklare, at Bevægelsen fra det tyske over til det danske er saa meget større i Sydslesvig i Dag, end den var i Nordslesvig i Aarene 1918—20.

Det er ikke vanskeligt at finde en psykologisk Forklaring paa den store Omsindelse i Sydslesvig i Dag. Grundlæggende er at fastslaa tre Kendsgerninger. For det første skal man vide, at Bevægelsen henimod Danmark aldeles ikke begyndte den 5. Maj 1945. Min Søn, der har været Lærer ved en dansk Privatskole i Sydslesvig i 18 Aar, har i mange Aar fortalt mig om, hvad der rørte sig under Jorden dernede, hvorledes man i det mindste siden 1933 gik og sagde til hinanden: »Naar denne Svindel, Nazismen, først er forbi, vil vi sandelig til Danmark!« — Dernæst skal man være klar over følgende: Ligesom en enkelt Times Oplevelser kan omforme et helt Menneskeliv, saaledes kan naturligvis 25 Aars voldsomme Oplevelser fremkalde større Ændringer i en Befolknings Indstilling, end normalt 100 Aars fredelig Udvikling vilde have fremkaldt. — Endvidere skal man agte paa den Kendsgerning, at langt de fleste Omvendelser, enten det saa er religiøse, nationale eller politiske, foregaar pludseligt, i Krise- og Katastrofetider. Det er saadan set fuldstændig forkert, naar man har sagt : »National Overbevisning skiftes ikke i et Øjeblik, der skal Generationer til.« Men det er rigtigt, at det vil være meget vanskeligt og tage lang Tid at gøre yderligere Indhug i Modstandernes Rækker, naar Katastrofetiden først har udkrystalliseret to nye nationale Kærner.

Sydslesvigerne blev udsatte for mange voldsomme Oplevelser i Tiden 1920—45: Inflationstidens Kaos og økonomiske Elendighed, den store Skuffelse over Weimarrepublikkens, Demokratiets, Resultater, der ikke mindst virkede stærkt paa Arbejderklassen, den ophidsende Strid mellem Weimarrepublik og Nazisme, Hitlerklikens brutale Voldsstyre og aabenlyse Korruption og Goebbels Hetzpropaganda, der altid holdt Nerverne stillet paa Højkant, den lange, forfærdelige Krig med de ubeskrivelige Rædsler og Ofre, Hitlerrigets voldsomme Sammenbrud.

Vi naar nærmere ind til det væsentlige, naar vi agter paa den Kendsgerning, at mange Oplevelser i Tiden 1920—45 skulde bevirke, at Sydslesvigerne kom til at se baade det danske og det tyske i en helt anden Belysning end i 1920. I 1920 levede hos dem og iøvrigt ogsaa i større Dele af Nordslesvig endnu de gamle Forestillinger om Danmark som det Land, de havde kendt før 1864: tilbage i Udviklingen i Forhold til Tyskland, Reaktionens, Embedsmandsdiktaturets, Pressecensurens Land, Statsbankerottens og Landbrugskrisernes Land, kort

sagt: »Du armes Land, von Gott veracht't!« De anede intet om, at Danmark efter 1864 havde udviklet sig meget stærkere end Sønderjylland, saa det i 1920 var Sønderjylland, der var blevet tilbage. Saa blev Danmark i 1920 imidlertid flyttet helt ned til Flensborgs Byport, den nye Grænse lagt midt igennem den levende Enhed Sønderjylland med de mange Slægtsskabs- og andre Forbindelser mellem Nordslesvig og Sydslesvig. Det er naturligt, at man i Sydslesvig meget interesseret fulgte Udviklingen i Nordslesvig under det danske Styre. Man iagttog nu Virkningen af det nye Danmark: hvorledes Købstæderne blomstrede op til nyt Liv, hvorledes nyt Liv rørte sig i nye Landbohjem og paa de nye, flotte Landeveje, en Levefod i Nordslesvig, som man ikke selv kendte den, hvorledes Danmark i social Henseende kom nær Idealet, at faa har for meget og færre for lidt paa en helt anden Maade end i Tyskland, hvorledes dansk-nordisk Frisind og Kultur virkede.

Dette Danmark, der ved det nære Naboskab og Forbindelserne med Nordslesvig paa denne Maade blev flyttet deres Erkendelsesliv meget nærmere, blev paa een Gang ogsaa flyttet deres Følelsesliv meget nærmere, da Tankerne om Jord og Blod og det nordiske greb Befolkningen. Man skulde skaffe Arierattester; man kom derved ind paa at drive Slægtsforskning og Hjemstavnsforskning, og mange opdagede, at de sad paa dansk Jord og selv var af dansk Rod, og at man var nordisk i en helt anden Forstand end alle de mange Tyskere, der tog Ordet »Nordisk« i deres Mund uden at være det. Psykologisk ikke uvæsentligt er derved dette lille Træk: det var nu blevet helt fint at være nordisk; tidligere havde det fine altid ligget Syd for dem, nu laa det Nord for dem.

Sydslesvigerne skulde imidlertid ogsaa komme til at se det tyske i en helt anden Belysning end i 1920. Det er først efter 1920, at Sydslesvigerne i større Udstrækning er blevet klar over, hvad preussisk-tysk Væsen i Bund og Grund er, og hvor fremmed det i Virkeligheden er for en Slesviger. Dette har først Nationalsocialismen og derefter de 300—400.000 fremmede Flygtninge givet dem en særdeles tydelig Anskuelsesundervisning i.

Sydslesvigerne stemte ved Valgene i 1932 og 1933 med ca. 60 pCt. paa det nationalsocialistiske Partis Liste, saa længe de — lige som de fleste andre i Tyskland — ikke anede noget om, hvad Nationalsocialisme var, men betragtede dette Parti som et politisk Parti, der konkurrerede paa Række med alle de andre ved Valget. Ved Magtovertagelsen i 1933 blev de klar over, hvad Nationalsocialismen var, og Reaktionen var, at det alt overvejende Flertal afgjort vendte Nazismen Ryggen som noget, der i Bund og Grund var væsensfremmed for en

Slesviger. Dette kan bevises ved utallige klare Kendsgerninger, som her ikke skal optrævles.

Saa kom den anden, endnu voldsommere Oplevelse, den store Flygtningeinvasion, der naaede frem til hver eneste Landsby og ind i hvert enkelt Hjem. Dermed kom Hjemstavnen, Hus og Hjem i Fare, men frem for alt vaagnede den klare Erkendelse af den store Væsensforskel mellem disse Østtyskere og Slesvigerne. Man blev klar over, hvilken bred Kløft der skilte en Slesviger fra det preussisk-tyske Væsen.

Den sidste forfærdelige Krig bevirkede, at dette fremmede preussisk-tyske tillige kom til at staa som det blodige og ulykkebringende. »I den første Verdenskrig mistede Kvinderne deres Mænd, i denne har de mistet deres Sønner; nu vil de ikke mere; nu vil de bort fra dette blodige Preussen!« sagde en Mand fra Sild.

De her fremdragne Kendsgerninger forklarer, hvor naturlig en større Omsindelse i Sydslesvig er; men de giver intet væsentligt Bidrag til Spørgsmaalet, om der er Tale om en ægte national Opvaagnen eller om en Konjunkturfremtoning. En dæmrende Erkendelse af, at man staaer dansk-nordisk Væsen nærmere end preussisk-tysk, Angsten for at miste Hjemstavnen til de mange fremmede, Længslen efter at leve i et fredeligt Land vil være blandet sammen med andre Motiver, ideelle og materielle, med større og mindre Bærekraft i Fremtiden. Vi skal fra dansk Side ikke lade Ønsker og Følelser være afgørende ved Bedømmelsen; men det er paa den anden Side en meget alvorlig Pligt at søge at finde frem til de psykologiske Processer bag ved Foreteelserne for at komme nærmere til Svaret paa det afgørende Spørgsmaal, hvor meget der er ægte og fast Bund, hvor meget der er Svindel og »Katteis«.

Her er det en simpel *Pligt* for enhver, der tager Spørgsmaalet alvorligt og behandler det grundigt, at gøre opmærksom paa, at vi i 1918-20 oplevede ganske det samme i Nordslesvig, endskønt i mindre Maalestok, en stærk Bevægelse fra tysk til dansk Side. Der er f. Eks. blevet gjort opmærksom paa, at Fremgangen i »Sydslesvigsk Forenings« Medlemstal efter 1945 svarer til Fremgangen i Vælgerforeningens Medlemstal efter den første Verdenskrigs Afslutning:

1900	3.100 Medlemmer
1918 (med Kvinder)	8.214 Medlemmer
1919	41.623 Medlemmer

Der er ligeledes blevet gjort opmærksom paa, hvorledes de danske Stemmatal ved Folkeafstemningen i 1920 sprang voldsomt i Vejret i Forhold til de tidligere Valg.

Fra anden Side har man betegnet Fremdragningen af disse Kendsgerninger som »letsindigt, dumt, landsskadeligt«. Det kan imidlertid aldrig være letsindigt at fremdrage alt, hvad der kan tjene til at belyse det meget vanskelige Spørgsmaal om Sydslesvig i Dag. Det kan aldrig være dumt at søge at naa til Bunds i en Befolknings sjælelige Reaktionen og deres Virkninger. Naar Ordet »landsskadeligt« er brugt, er det sikkert ud fra den Opfattelse, at disse Betragtninger leverer Vand til Tyskernes Mølle, støtter deres Paastande om, at en meget stor Del af den nordslesvigske Befolkning bestaar af »blakkede«, der i 1920 løb over til dansk Side og lige saa let vil være til at formaa til at rende den anden Vej igen. Vi husker f. Eks. Redaktør Jacob Bødewadts Udtalelse kort efter Afstemningen: »25 pCt. af Nordslesvigs Befolkning er tysksindet, 25 pCt. dansksindet, 50 pCt. er blakket og kan lige saa godt gaa til den ene som den anden Side«. Vi har ikke glemt de mange lignende tyske Udtalelser fra Valgkampen forud for Folketingsvalget den 3. April 1939!

Her er vi ved Sagens Kærne! Det kunde muligvis kaldes »landsskadeligt«, hvis man ved Fremdragningen af den store nationale Forskydning i 1920 støttede disse tyske Paastande. Det er god national Gerning, hvis man modbeviser dem ved at vise, at *denne Forskydning ikke var løs Konjunktur, men en virkelig national Omsindelse.*

Formaalet med den her foreliggende Redegørelse er at vise dette sidste. Der skal gøres Rede for, hvor mange der i 1920 gik fra tysk til dansk Side, og hvor mange af disse der senere blev staaende i den danske Front.

2. Materialet

Skal man vise, hvor mange Nordslesvigere der gik fra tysk til dansk Side i den store Skæbnetid efter Afslutningen af den første Verdenskrig, skal man naturligvis sammenstille Stemmetallene fra det sidste tyske Rigsdagsvalg i 1912 med Tallene fra Folkeafstemningen i 1920. Skal man vise, om der var Tale om en virkelig national Opvaagnen eller blot løs Konjunktur, skal man sammenstille Stemmetallene fra 1920 med Tallene fra Folketingsvalget den 3. April 1939, det sidste Valg under nogenlunde normale Forhold.

Dette samlede Talmateriale giver Tabel I.

Tabel I.

Sogn	Stemmetal 1912		Stemmetal 1920		Dansk Stemmeprocent		
	dansk	tysk	dansk	tysk	1912	1920	1939
Haderslev K.	777	1476	4006	2164	34,5	65	82,5
Christiansfeld	44	52	217	74	46	74,5	95,3
Hammelev	112	23	574	13	83	98	94,9

Sogn	Stemmetal 1912		Stemmetal 1920		Dansk Stemmepercent		
	dansk	tysk	dansk	tysk	1912	1920	1939
Moltrup	84	10	119	3	90	98	96,2
Bjernerup	49	10	176	5	83	97	92
Hjernerup	47	12	136	5	80	96	98,4
Stepping	158	31	450	3	84	99,4	96,1
Frørup	42	12	132	7	78	94	97,8
Tyrstrup	250	65	862	20	79	98	96,4
Aller	87	16	256	7	84	97	96,6
Fjelstrup	191	23	579	23	90	96	97,7
Hoptrup	200	119	815	95	63	89,5	87,4
Vilstrup	81	95	341	121	46	74	78,6
Starup	87	27	262	15	76	95	89,4
Grarup	29	8	93	—	78	100	92
Halk	121	43	393	41	74	91	91,3
Øsby	256	59	869	35	81	96	96,6
Vonsbæk	100	15	312	5	87	98,5	99,1
Aastrup	73	19	274	21	79	93	94,8
Oksenvad	116	55	298	55	68	84	84,9
Jels	164	90	534	76	64	87,5	96,5
Sommersted	86	54	499	76	61	87	93,5
Magstrup			341	5		98,5	96,2
Jegerup			156	2		99	95,5
Vøjens	159	106	311	107	60	74	95,5
Vedsted	239	92	804	58	72	93	91,8
Nustrup	192	70	627	18	73	97	98,5
Skrydstrup	99	29	310	3	77	99	96,7
Øster Lindet	196	25	384	7	87	98	100
Rødning	196	124	683	69	61	91	93,9
Skrave	103	20	299	8	84	97,5	100
Skodborg	190	50	669	32	79	95,5	99,1
Hygum	210	45	641	—	82	100	98,5
Lintrup	141	41	416	38	77,5	92	97,9
Hjerting	68	11	173	16	86	91,5	97,2
Gram	208	62	1057	19	77	98	98,3
Fole	80	14	217	4	85	98	98,2
Toftlund	175	139	742	109	56	87	90
Branderup	177	31	331	21	85	94	95,7
Agerskov	133	23	868	15	85	98	98,3
Bevtoft	186	49	566		79	100	98,4
Tirslund	94	10	260		90	100	99,3
Tønder K.	80	800	566	—	—	100	98,4
Højer og Højer Lds. ...	4	200	260	—	90	100	99,3
Løgumkloster	85	169	432	346	33,5	55,5	68
Hviding	92	35	229	25	72,5	90	99,3
Rejsby	86	8	226	—	91,5	100	99,2
Roager	86	23	318	—	79	100	100
Spandet og Højrup ...	149	85	563	74	64	90	93,5

Sogn	Stemmetal 1912		Stemmetal 1920		Dansk Stemmepercent		
	dansk	tysk	dansk	tysk	1919	1920	1939
Vodder	130	37	373	25	78	94	96,8
Brøns	137	17	417	6	89	98,5	98,5
Skærbæk	208	117	824	79	64	91	91,4
Arrild	93	45	291	57	67	84	89,5
Tønder Lds.	38	28	114	54	57,5	68	74,8
Ubjerg	1	77	27	161	1	14	42,3
Møgeltønder	164	69	580	56	70	91	91,8
Daler og Visby	190	46	528	67	80,5	89	93,7
Emmerlev	159	56	473	70	74	87	83,3
Hjerpst., Randerup, Skast	78	4	382	12	95	97	95
Ballum	148	18	571	6	89	99	96,3
Rømø	60	61	355	32	50	92	92,3
Mjolden og Døstrup ...	200	10	595	13	95	98	95,2
Brede	174	79	574	—	69	100	94
Nr. Løgum	59	119	280	180	33	60	66,7
Løgumkloster Lds. ...	50	37	202	41	57,5	83	83
Abild	59	93	317	264	39	54,5	69,4
Hostrup	67	108	265	198	38	57	67,9
Højst	77	92	237	165	45,5	59	68,3
Rabsted	74	109	311	173	40	64	66,6
Bylderup	68	88	304	145	43,5	68	71,4
Burkal	33	219	380	315	13,5	55	60,2
Tinglev	63	256	387	458	20	46	60,4
Aabenraa K.	374	1087	1779	1826	26	49	73,3
Bedsted	38	50	209	73	43	74	79,2
Hellevad	87	82	311	134	51,5	70	74
Egvad	105	24	294	14	81,5	95	94,1
Ø. Løgum og Løjt	439	322	1704	375	58	82	80,1
Rise	148	183	612	286	45	68	78,8
Hjordkær	103	83	435	108	55	80	77
Bjolderup	149	104	573	175	59	77	83,3
Uge og Ensted	177	133	598	216	57	73	69,6
Felsted	294	68	990	25	81	98	86,2
Varnæs	157	41	452	1	79	100	94,9
Bovrup	102	37	305	25	73	92	
Adsbøl og Graasten ...	152	194	609	221	44	73	84,5
Rinkenæs	114	160	509	142	40	78	84
Kværs	92	75	390	62	55	86	77,2
Kliplev	135	147	667	125	48	84	79,8
Holbøl	106	105	541	188	50	74	77,9
Sønderborg K.	296	983	1680	1682	23	50	78,7
Augustenborg	29	88	220	139	25	61	80,2
Nordborg	104	127	377	190	45	66,5	80,8
Dybbøl, Nybøl og Sottrup	485	152	1506	95	76	94	89,9
Ullerup	366	85	1038	47	81	96	92,4

Sogn	Stemmetal 1912		Stemmetal 1920		Dansk Stemmepercent		
	dansk	tysk	dansk	tysk	1912	1920	1939
Broager	526	381	2000	316	58	86	85,1
Ulkebøl og Hørup	429	215	1650	183	67	90	90,6
Kegnæs	180	17	541	—	91	100	90
Lysabild	218	81	802	59	73	93	82,6
Tandslet	189	52	569	41	78	93	92,5
Asserballe	117	42	436	12	74	97	96,5
Ketting	95	47	366	17	67	95,5	82,1
Notmark	222	28	654	8	89	99	90,9
Egen	278	54	968	31	84	97	86,1
Svenstrup	206	51	612	40	79	98	93,6
Havnbjerg	114	61	439	52	65	89,5	80,4
Oksbøl	177	58	558	58	75	90,5	87,5
Nordborg Lds.	206	39	349	5	84	98,5	93,5

Stemmetallene fra 1912 og 1920 er taget efter J. P. Trap, Danmark, IX. Bind, efterkontrolleret ved Hjælp af »Haandbog i det slesvigske Spørgsmaals Historie 1900-37«, hvorved det viste sig, at Trap har fejlagtige Tal fra 1912 for Aabenraas Vedkommende. Da Bov Sogns Grænser blev ændrede i 1920, har dette Sogn desværre maattet lades helt ude af Betragtning. Kedeligere er det, at hverken Trap eller Haandbogen giver Valgtal fra 1912 for Jegerup og Maugstrup Sognes Vedkommende, saa disse to Sogne kun er medtaget ved Sammenligningen mellem 1920 og 1939. Flere Sogne, der dannede fælles Valgdistrikter i 1912, har maattet slaas sammen ved hele Sammenstillingen: Spandet-Højrup, Højer—Højer Landsogn, Daler—Visby, Hjerpsted—Randrup—Skast, Mjolden—Døstrup, Ø. Løgum—Løjt, Uge—Ensted, Adsbøl—Graasten, Dybbøl—Nybøl—Sottrup, Ulkebøl—Hørup. Dette er beklageligt, da flere af dem nationalt set er ret uensartede: Daler og Visby, Ø. Løgum og Løjt, Uge og Ensted.

Stemmetallene fra Rigsdagsvalget i 1912 giver danske Stemmer contra alle de andre, d. v. s. Stemmer, afgivne paa tyske borgerlige Partier + socialdemokratiske Stemmer. Dette er naturligvis den eneste korrekte Fremgangsmaade. Vi har ved Valgbetragtninger efter 1920 for Nordslesvigs Vedkommende altid beregnet den tyske Stemmepercent efter tyske Stemmer contra alle de andre, endskønt det var en Kendsgerning, at der blandt de socialdemokratiske Stemmer fandtes en Del tyske, ligesom der før 1918 fandtes danske blandt de socialdemokratiske. Ved Betragtning af Valgene i Sydslesvig efter 1920 har vi valgt den samme Fremgangsmaade, endskønt en ikke uvæsentlig Del af de danske Arbejdere stemte socialdemokratisk.

Ved Opgørelsen af Resultatet af Folkeafstemningen i 1920 skulde naturligvis de *tilrejsende* udelukkes, da ellers baade Sammenlignin-

gen tilbage til 1912 og fremefter til 1939 vilde halte betydeligt. Da alle Stemmesedler blev lagt i samme Urne, findes der ingen nøjagtige Oplysninger om, hvorledes de tilrejsende har stemt. Man kommer sikkert det rigtige Billede nærmest, naar man regner med, at alle tilrejsende nordfra stemte dansk, alle sydfra tysk. At dette ikke er 100 pCt. rigtigt, viser den Kendsgerning, at der i et Par Sogne blev afgivet færre tyske Stemmer, end der var tilrejsende sydfra, ligesom vi jo ogsaa kender enkelte Tilfælde (f. Eks. Roager), hvor en tilrejsende sydfra stemte dansk. Alligevel giver Tabel I for Folkeafstemningens Vedkommende danske Stemmer ÷ tilrejsende nordfra, tyske Stemmer ÷ tilrejsende sydfra. Man kan ikke faa et nøjagtigere Afstemningsresultat for den hjemmehørende Befolknings Vedkommende.

Saa meget om Materialet. Udregningen er kun efterkontrolleret af mig selv; jeg haaber, at Regnefejl er undgaet.

3. Hvor mange Procent af tidligere tyske Vælgere gik i 1920 til dansk Side?

Tabel II: Hvor mange Procent af Tyskerne gik i 1920 over til os:

pCt.		pCt.	
14	Ubjerg,	41	Hjerpsted-Randerup-Skast,
15		42	Daler-Visby, Nr. Løgum, Rise,
16		43	Bylderup,
17		44	Bjolderup,
18		45	
19	Tønder,	46	Haderslev K.,
20		47	Augustenborg,
21		48	
22		49	Burkal, Holbøl,
23	Tønder Lds.,	50	Arrild, Emmerlev,
24		51	Vilstrup,
25	Abild, Højst,	52	Christiansfeld, Oksenvad,
26		53	Adsbøl-Graasten,
27		54	Bedsted,
28	Højer,	55	Mjolden-Døstrup, Hjordkær
29		56	
30		57	Ø.-Løgum-Løjt,
31	Hostrup, Tinglev,	58	
32		59	Branderup.
33	Aabenraa,	60	
34	Løgumkloster, Sønderborg.	61	Løgumkloster Lds.,
35		62	Oksbøl,
36	Hellevad,	63	Halk, Lintrup, Rinkenæs,
37	Vojens,	64	Fjelstrup, Hviding,
38	Hjerting, Uge-Ensted,	65	Jels,
39	Rabsted,	66	Aastrup, Sommersted,
40	Nordborg,	67	

pCt.		pCt.	
68	Spandet-Højrup, Broager, Tandslet,	86	
69		87	Hammelev, Brøns, Feisted, Ketting,
70	Møgeltønder, Kvær, Kliple, Ulke- bøl-Hørup, Havnbjerg.	88	Vonsbæk, Fole, Asserballe,
71	Hoptrup, Toflund,	89	
72	Vodder, Bovrup,	90	Tyrstrup, Nustrup, Agerskov, Bal- lum, Notmark,
73	Egvad,	91	Nordborg Lds.,
74		92	Gram, Svenstrup,
75	Lysabild,	93	
76	Vedsted, Rødding, Skarbæk,	94	
77	Moltrup, Frørup, Starup, Ullerup,	95	
78	Skodborg,	96	Stepping, Skrydstrup,
79	Dybbøl-Nybbøl-Soltrup,	97	
80	Øsby,	98	
81	Egen,	99	
82		100	Grarup, Hygum, Bevloft, Tislund, Rejsby, Roager, Brede, Varnæs, Køg- næs,
83	Hjærndrup, Aller, Rømmø.		
84	Bjærning, Ø. Lindet, Skrave,		
85			

Tabel II skulde svare paa Spørgsmaalet: Hvor mange Procent af den tyske Vælgermasse fra 1912 stemte i 1920 dansk? Der er kun regnet med hele Procent, uden Decimaler. Udregningen er foretaget paa følgende Maade:

Eksempel: Haderslev Købstad.

1912 blev der afgivet ialt 2253 Stemmer, 1920 af den hjemmehørende Befolkning (efter Fradrag af tilrejsende) 2,7 Gange saa mange. Ved samme nationale Forhold skulde Tyskerne altsaa have faaet $1476 \times 2,7 = 3985$ Stemmer. De fik kun 2164, mistede altsaa af $3985 - 2164 = 1821 = 46$ Procent.

Dette er i hvert Tilfælde efterkontrolleret ved følgende Beregning:

Tyskerne mønstrede i 1912 65,5 pCt. af Stemmerne, i 1920 35 pCt. Af 65,5 pCt. mistede de altsaa de 30 pCt. = 46,6 pCt. — Da den første Udregning som Følge af de afrundede Procenttal giver nøjagtigere Resultat, er Tallene opført paa Grundlag af denne.

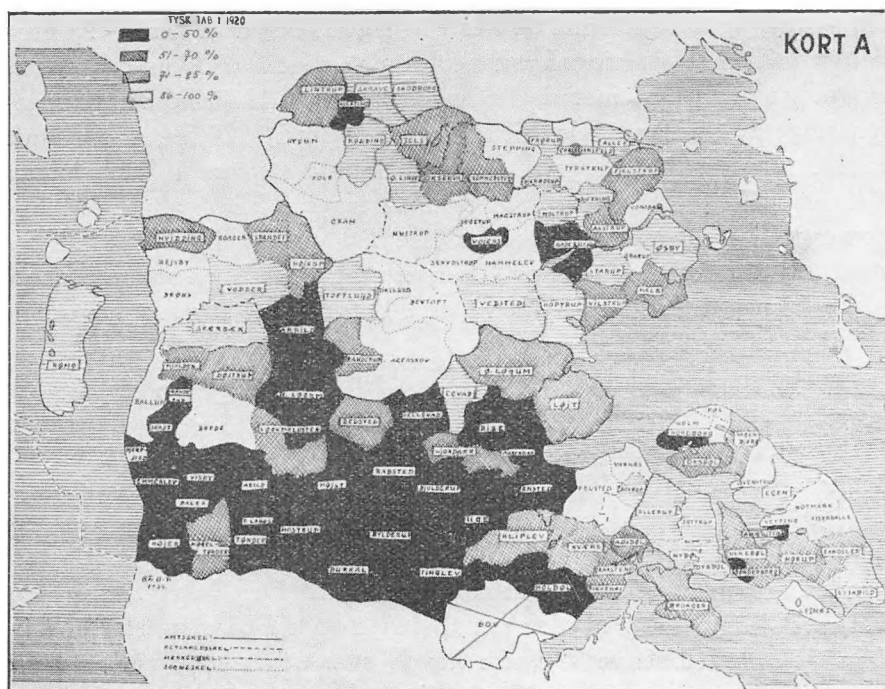
Naturligvis er jeg klar over de Indvendinger, der vil rejses mod denne Tabel: 1) Blandt de tyske Stemmer i 1912 fandtes der danske Arbejderstemmer og nogle borgerlige, der ved Rigsdagsvalgene foretrak at stemme efter økonomiske frem for nationale Synspunkter. Det er klart, at disse i 1920 stemte dansk, thi her stod Valget kun mellem Dansk og Tysk, og de havde altid været danske. Dette er rigtigt, men de samme Forhold har gjort sig gældende ved Valgene i Sydslesvig

efter 1920, og dér glemmer de fleste at tage Hensyn til det. — 2) Forholdet mellem Dansk og Tysk skulde naturligt forrykkes derved, at mange tyske Tjenestemænd, der havde Valgret i 1912, ikke havde været længe nok i Landsdelen til at have Valgret i 1920, og at omvendt en Del danske Statsborgere, der ikke kunde stemme i 1912, havde Valgret i 1920. Dette er rigtigt og skal tages i Betragtning ved Bedømmelsen af Sammenstillingen. Disse Tal vil dog ikke være særlig store, størst i Købstæderne og Grænsesognene med den større Stab af tyske Tjenestemænd, men uden større Betydning i Landsognene som Helhed.

Med disse Forbehold ser vi paa Tabellen, der vel nok kan kaldes meget interessant ved den store Forskel mellem det Sogn, hvor Tyskerne stod sig bedst (Ubjerg med kun 14 Procents Tab), og de Sogne, hvor de tabte 100 Procent, og gennem alle Overgangene mellem disse to Yderpunkter. Tager vi de første Sogne: Ubjerg, Tønder, Abild, Højst, Højer, Hostrup, Tinglev, Aabenraa, Løgumkloster, Sønderborg o. s. v., er Billedet allerede klart. Der, hvor Tyskheden sad mest kompakt, viste den ogsaa den største Modstandskraft, medens de spredt boende Tyskere havde sværest ved at holde Fanen oppe. Vi lægger endvidere Mærke til, at Tyskerne i over to Trediedele af Sognene mistede over Halvdelen af Stemmerne, maalt med Forholdene i 1912, at de altsaa i mindre end en Trediedel af de nord-slesvigske Sogne maatte nøjes med at holde op til Halvdelen.

Klarere bliver Billedet, naar vi indtegner Resultatet paa et Kort. Deler vi Sognene i 4 omtrent lige store Grupper, faar vi følgende Inddeling: 0—50 pCt., 51—70 pCt., 71—85 pCt., 86—100 pCt. Tab for Tyskerne. Naturligvis kan denne Gruppering kritiseres som valgt paa Grundlag af ret ligegyldige Tal; det eneste Inddelingsprincip har været at faa 4 omtrent lige store Grupper, og det er naturligvis ogsaa frem for alt den første (de sorte Sogne) og den sidste (de hvide), der har størst Interesse.

Man ser straks, at de sorte Sogne (under 50 pCt. tysk Tab) omfatter: 1) den truede Firkant som Helhed (\div Klipleve, Kværns, Hjordkær, Bedsted, men + Arrild), — 2) de fire Købstæder, — 3) alle fem Flækker med Undtagelse af Christiansfeld, — 4) de store Stationsbyer Vojens, Rødekro (Rise) og Tinglev (ogsaa truet Firkant). Dette er meget naturligt, thi her sad Tyskerne tættest og kunde gensidigt stive hinanden af og holde Modet oppe. Men denne Gruppes Præg viser tillige, at den ovennævnte Indvending, at Tyskerne skulde have store Tab ved Bortfald af Tjenestemandsstemmer, ikke har særlig stor Betydning, thi Tyskernes Tab var mindst, hvor Antallet af Tjeneste-

mænd var størst, i Købstæder og store Stationsbyer. — Som Undtagelser finder vi i denne Gruppe Sognene Hjerting, Randerup—Skast—Hjerpsted; en Forklaring kan jeg ikke give.

Den anden Gruppe (tysk Tab 51—70 pCt.) består 1) af Sogne, der grænser ind til den første Gruppe (Møgeltønder, Mjolden—Døstrup, Løgumkloster Landsogn, Branderup, Bedsted, Hjordkær, Ø. Løgum—Løjt, Klipleve, Kværns, Rinkenæs, Graasten—Adsbøl, Brøager, nogle Sogne paa Als, 2) af nogle Grænsesogne (Hviding, Spandet—Højrup, Lintrup, Jels, Oksenvad, Sommersted, Fjelstrup), 3) de ret stærkt tysk infiltrerede Sogne Vilstrup og Halk (+ Aastrup).

Til den tredje Gruppe (tysk Tab 71—85 pCt.) hører Sundved, 2 Sogne paa Als, Skærbæk, Vodder, Toftlund, Vedsted, Hoptrup, Rødning og en Række andre Sogne i den nordligste Del.

Den 4. Gruppe, hvor Tyskheden i Forhold til 1912 blev saa godt som udslettet med et Tab paa fra 86—100 pCt., omfatter den store Gruppe af »gode Sogne« omkring Nustrup—Bevtoft—Agerskov, en Gruppe »gode« vestslesvigske Sogne, Felsted—Varnæs og 6 Sogne paa Als.

Resultatet af Tabel II og Kort A er altsaa det ret forstaaelige, at Tyskhedens Tab var mindst i de mest tyske Sogne og størst i de rene danske.

4. *Hvor mange Procent af de danske Stemmer i 1920 var »Konjunkturstemmer?«*

Det er klart, at man fra dansk Side i Dag ikke gerne hører Tale om danske Konjunkturstemmer i 1920, og Afsnit 5 viser da ogsaa, at det som Helhed ikke var Konjunkturstemmer, der gik fra dansk til tysk Side. Paa den anden Side skal der ærligt indrømmes, at vor Skæbne maaske blev bedre, end vi havde fortjent, thi i Almindelighed lagdes den danske Agitation ret stærkt an paa at faa saa mange Nordslesvigere som muligt — ogsaa af dem, der hidtil havde stemt tysk — til at stemme paa Danmark den 10. Februar, og mange danske Talere arbejdede meget stærkt med Konjunkturerne. De udsendte Tryksager viser det samme, og selv vore mest fremtrædende Førere slog stærkt paa det økonomiske og Konjunkturerne. Følgen var, at en Mand nordfra sagde, at han rejste meget beskæmmet hjem fra Afstemningskampagnen i Sønderjylland, thi »de danske Talere slog paa det materielle, de tyske paa Idealerne«. Der er her en mærkelig Kontrast mellem vort Standpunkt over for Nordslesvig i 1920 og over for Sydslesvig i 1947. I 1920 stod vi ikke og raabte til vore tyske Landsmænd i Nordslesvig: »Konjunktur! Konjunktur! Vi vil ikke vide om jer at sige!« Da tog vi imod dem med aabne Arme, og det gjorde vi klogt i, som senere skal vises.

Som Undskyldning for den megen Konjunkturagitation i Afstemningstiden skal dog siges, at Tiden efter Verdenskrigens Afslutning var meget materialistisk præget, at det paa Grund af de store Massers Uvidenhed om danske Forhold var en simpel Pligt at bringe Oplysninger om de økonomiske Forhold i det Land, man gik ind til, og at man saaledes imødekom de Spørgsmaal, der meget stærkt rørte sig i de menige Vælgeres Sind.

Resultatet viste ogsaa, at vor Agitation var god. I Forhold til 1912 flyttede en stor Procentdel af Vælgerne fra tysk til dansk Side. Vi har i Tabel II betragtet Resultatet ud fra de tyske Stemmer og vil nu i Tabel III bringe Resultatet, set ud fra de danske.

Tabel III.

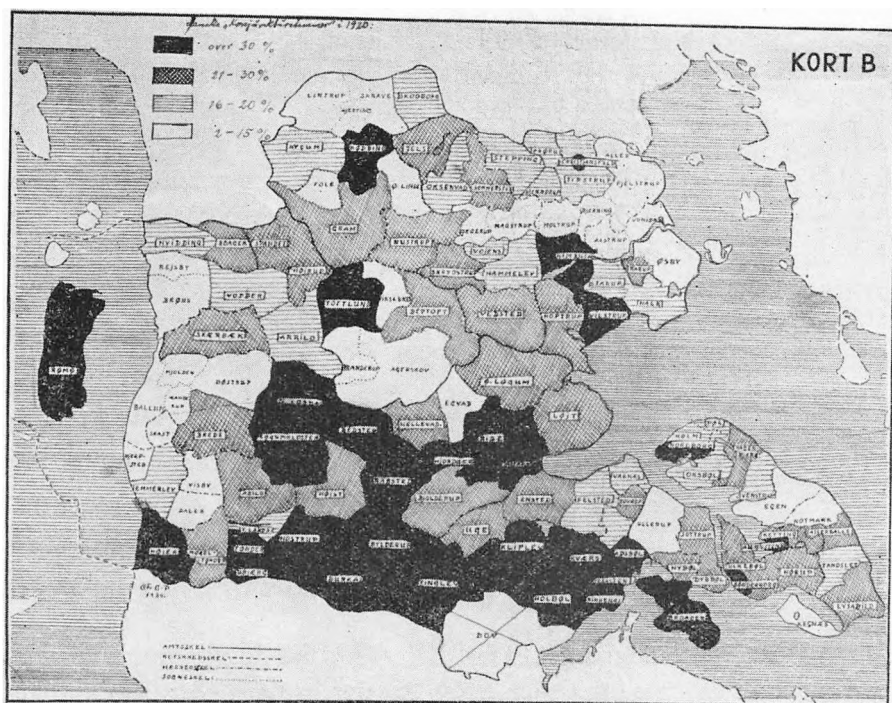
Hvor mange Procent af de danske Stemmer i 1920 var »Konjunkturstemmer?«

pCt.	pCt
94 Højer,	87
93	86
92	85
91 Ubjerg,	84
90	83
89	82
88	81

pCt.
80
79
78
77
76 Burkal,
75
74
73
72
71
70
69
68
67
66
65 Tønder K.,
64
63
62
61
60
59 Augustenborg,
58
57 Tinglev,
56
55
54 Sønderborg K.,
53
52
51
50
49
48 Haderslev K.,
47 Aabenraa K.,
46 Rømø, Rinkenæs,
45 Nr. Løgum, Nordborg,
44
43 Kliplev,
42 Bedsted,
41 Løgumkloster,
40 Adsbøl-Graasten,
39 Christiansfeld,
38 Vilstrup, Rabsted,
37
36 Toftlund, Kvær,

pCt.
35 Bylderup, Rise,
34 Hostrup,
33 Rødding, Broager,
32
31 Løgumkloster Lds., Hjordkær, Holbøl,
30 Brede, Løjt-Ø. Løgum, Ketting,
29 Hoptrup, Sommersted, Spandet-Højrup, Skærbæk, Abild,
28
27 Hellevad, Ulkebøl-Hørup, Havnbjerg,
26 Jels,
25 Asserballe,
24 Møggelønder, Bovrup,
23 Vedsted, Nustrup, Skrydstrup, Uge-Ensted,
22 Højst, Bjolderup,
21 Grarup, Gram, Bevtøft, Roager, Dybbøl-Nybøl-Soltrup, Lysabild,
20 Starup, Halk, Hviding, Arrild, Varnæs,
19 Tyrstrup, Svenstrup,
18 Oksenvad, Vøjens, Skodborg, Hygum, Oksbøl, Nordborg Lds.,
17 Hjerndrup, Frørup, Tønder Lds., Felsted, Tandslet,
16 Hammelev, Stepping, Vødder, Emmerlev,
15 Aller, Øsby, Aastrup, Lintrup, Ulstrup,
14 Bjerning, Skrave, Egvad, Egen,
13 Agerskov,
12 Fole,
11 Notmark,
10 Vonsbæk, Tirslund, Brøns, Daler-Visby, Kegnæs,
9 Branderup, Rejsby, Ballum,
8 Moltrup, Fjelstrup, Ø. Lindet,
7
6 Hjerting,
5
4
3 Mjolden-Døstrup,
2 Hjerpsted-Randerup-Skast,
1

For at vise Beregningsmaaden, tager vi som Eksempel igen Haderslev Købstad.

Ved Rigsdagsvalget i 1912 blev der afgivet 777 danske Stemmer. Ved Afstemningen i 1920 stemte 2,7 Gange saa mange som i 1912. Ved samme nationale Fordeling skulde der altsaa have været 2.098 danske Stemmer. Der blev afgivet 4.006, altsaa 1.908 flere. Af 4.006 var altsaa de 1.908 »Konjunkturstemmer« = 48 Procent af de danske Stemmer.

Ser man saa paa Tabel III, overraskes man maaske ved første Øjekast. I Spidsen ligger igen Højer, Ubjerg, Burkal, Tønder osv. I de Sogne, hvor Tyskerne havde de mindste Tab, var Vindingen for Danskheden størst; dette synes urimeligt. Det er dog meget naturligt, naar man f. Eks. begynder med Højer og Ubjerg som Eksempler. I Højer blev der i 1912 kun afgivet 4 danske Stemmer, i Ubjerg kun 1, i 1920 var Tallene 244 og 27, altsaa var Antallet af »Konjunkturstemmer« her særlig stort.

Kort B er tegnet efter samme Princip som Kort A, idet der er søgt at faa 4 omtrent lige store Grupper. Dette bliver: over 30 pCt., 21-30 pCt., 16-20 pCt., 0-15 pCt. »Konjunkturstemmer«.

I den første Gruppe, Sognene, hvor forholdsvis den største Del af de danske Stemmer stammede fra tidligere tyske Vælgere, møder vi igen: 1) den største Del af den truede Firkant + nogle tilstødende

Søgne, 2) de 4 Købstæder, 3) alle 5 Flækker + Graasten og Broager, 4) Rødding, Toftlund og Rømø, hvor Tyskheden havde ædt sig ikke saa lidt ind, samt det fra gammel Tid stærkt tyske Vilstrup Sogn. Derimod hører Vojens ikke med til Gruppen. At Uge og Løjt Sogne ligeledes staar udenfor, skyldes vel, at de er regnet sammen med henholdsvis Ensted og Ø. Løgum, hvorved Resultatet udviskes noget.

I den anden Gruppe finder vi Resten af den truede Firkant, men iøvrigt bliver Billedet efterhaanden mindre klart end paa Kort A. Som Helhed viser de to Kort dog en meget paafaldende Overensstemmelse. Baade de sorte og de hvide Sogne, de to Yderpunkter, er placerede omtrent ens.

5. *Var det Konjunktur eller national Opvaagnen?*

Sammenligning mellem 1920 og 1939.

Nu kommer Hovedspørgsmaalet: Holdt den nye Tilgang? Var der Tale om en virkelig national Opvaagnen eller om en Konjunkturbevægelse?

Svaret kan gives med ret stor Sikkerhed, thi de nyvundne Vælgere har været udsatte for al den Prøvelse, der kan tænkes: fra den danske Side ikke blot Dagliglivets barske Virkelighed efter glansfulde Festdage, men direkte svære økonomiske Kriser, mindre for Byerhvervene, mest for Landbruget, delvis ogsaa for Arbejderstanden, de to Grupper, der stiller det største Antal Vælgere i Nordslesvig, — fra den tyske Side den voldsomste Propaganda, støttet af det tyske Riges Stigning til en ny og højere Magttinde.

Hvert Valg efter 1920 var en Prøve og en ny national Bekendelse; men særlig gælder dette Folketingsvalget den 3. April 1939. Hitlers Vej var gaaet fra Sejr til Sejr: Generhvervelse af Tysklands Værneret, Indmarch i Rhinlandet, Saaromraadet, Østrig, Sudeterland, Memelomraadet, Flaadeaftale med England osv. Propagandaen tromlede hen over Landsdelen med Udnyttelse af alle Midler, udarbejdede ud fra det grundigste Kendskab til Massepsykologiens Love. Det var en Prøve, der næppe kan blive haardere.

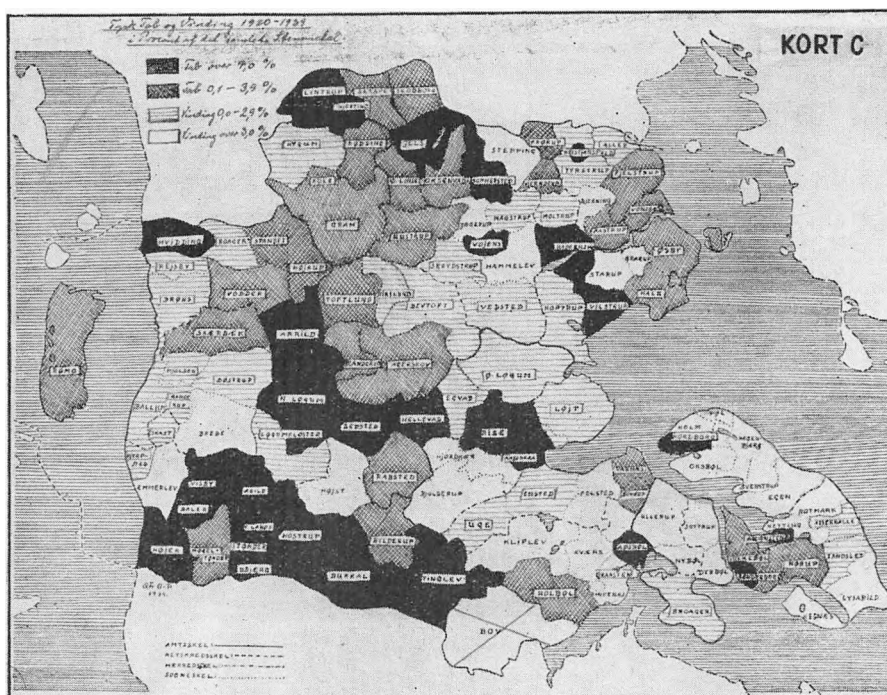
Tabel IV. Tysk Tab og Vinding 1920—39 i Procent af det samlede Vælgertal.

pCt.	<i>Tysk Tab.</i>	pCt.
		32
37—38	Tønder,	31
36		30
35		29
34		28
33		27
		Ubjerg, Sønderborg,

pCt.		pCt.	
26		0—1	Halk, Øsby, Vonsbæk, Oksenvad,
25			Gram, Fole, Agerskov, Skærbæk,
24	Aabenraa,		Møgeltønder, Rømø, Ulkebøl-Hø-
23			rup,
22			<i>Paritet.</i>
21	Vojens,	0	Roager, Brøns, Løgumkloster Lds.,
20	Christiansfeld,		
19	Augustenborg,		<i>Tysk Vinding.</i>
18			
17	Haderslev,	0—1	Aller, Tirslund, Rejsby, Egvad,
16			Broager, Tandslet, Asserballe,
15		1	Moltrup, Tyrstrup, Vedsted, Hy-
14	Abild, Tinglev, Nordborg,		gum, Bevtoft, Øster Løgum-Løjl,
13	Højer,	2	Hoptrup, Magstrup, Skrydstrup,
12	Løgumkloster,		Hjerpsted-Randerup-Skast, Bal-
11	Adsbøl-Graasten,		lum, Mjolden-Døstrup, Uge-En-
10	Hostrup, Rise,		sted,
9	Jøls, Hviding, Højst,	3	Hammelev, Stepping, Jegerup,
8			Emmerlev, Hjordkær, Dybbøl-Ny-
7			bøl-Sottrup, Ellerup, Okshøl,
6	Sommersted, Tønder Lds., Nr.	4	Kliplev, Svenstrup,
	Løgum,	5	Bjerming, Starup, Nordborg Lds.,
5	Lintrup, Hjerting, Arrild, Bur-	6	Brede, Rinkenæs,
	kal, Bedsted,	7	
4	Vilstrup, Daler-Visby, Hellevad,	8	Grarup, Kvær, Notmark,
3	Frørup, Skodborg, Toflund, Span-	9	Havnbjerg,
	det-Højrup, Bylderup, Hølbøl,	10	Kegnæs, Lysabild, Egen,
2	Hjerndrup, Ø. Lindet, Rødding,	11	Felsted,
	Skrave, Vodder, Rabsted, Varnæs-	12	
	Bovrup,	13	Ketting,
1	Fjelstrup, Aastrup, Nustrup, Bran-	14	
	derup,	15	

Resultatet viser Tabel IV, der viser tysk Tab og Vinding 1920-1939 i Procent af det samlede Stemmetal.

Svaret er meget klart. Hvis der var Tale om Konjunktur, vilde de danske Tab være størst i de Sogne, hvor Vindingen var størst i 1920. Som Helhed er det lige omvendt: Det tydeligste symbolske Tegn er, at det tidligere saa tyske Tønder staar flot i Spidsen med ikke mindre end 37 pCt. tysk Tab, og derefter følger igen som efter en fast Regel de Sogne, hvor Strømmen i 1920 gik stærkest fra tysk til dansk Side: Ubjerg, Abild, Tinglev, Højer, Hostrup, Rise osv. fra den truede Fir-kant, Købstæderne Sønderborg, Aabenraa, Haderslev, de fire Flækker Christiansfeld, Augustenborg, Nordborg, Løgumkloster, de større by-mæssige Bebyggelser Vojens, Graasten. Overalt her er den tyske Nedgang efter 1920 mere end 10 Procent af det samlede Stemmetal.

Hvis der havde været Tale om Konjunktur i 1920, vilde disse Sogne naturligvis i 1939 have haft det største danske Tab, men nu er det lige omvendt. Den Fremgang for det danske, der pludseligt brød frem i 1920, var fast Bund at bygge videre paa, og Danskheden har dér gennemgaaet en stærk og absolut sund Udvikling.

Denne Fremgang har præget Nordslesvig som Helhed. Dette viser Tabel IV paa flere Maader. Man lægger Mærke til, at den tyske Nedgang i Stemme procenten naar helt op til 37 pCt., medens den højeste tyske Fremgang (Ketting Sogn) kun er 13 pCt. Frem for alt kan notes, at 63 Sogne møder med tysk Nedgang, 4 med Paritet, 51 med tysk Fremgang. Af disse sidste har langt de fleste, 35 Sogne, den beskedne Nedgang paa 3 pCt. og mindre, en ret naturlig Foreteelse, da den store smittende Festrus i 1920 paa dansk Side og den lammende Virkning af den tyske Katastrofe i 1918 drev de danske Stemmer noget højere op, end Virkeligheden svarede til. En mindre Nedgang er derfor en meget naturlig Ting og kan ikke kaldes foruroligende.

Efter det, der sagdes forhen, er det klart, at Kort C, der viser tysk Tab og Vinding 1920—1939, igen har stor Lighed med Kortene A og B, endskønt man kunde have ventet det modsatte. Sognene er igen delt i fire Grupper, to omtrent lige store med tyske Tab og to omtrent

lige store med tysk Vinding. Man faar derved følgende Inddeling: tysk Tab over 4,0 pCt., tysk Tab 0,1—3,9 pCt., tysk Vinding 0,0—2,9 pCt., tysk Vinding over 3,0 pCt. af det samlede Stemmetal. (Der er nemlig ved Resultatet fra 1939 regnet med een Decimal).

Til den første Gruppe med den glædeligste nationale Udvikling, set fra et dansk Synspunkt, hører de 4 Grænsesogne i den truede Firkant + nogle tilstødende, de stærkt tysk infiltrerede Sogne Arrild, Nr. Løgum, Bedsted, Hellevad, Rise, Vilstrup, de 4 Købstæder og 5 Flækker, de bymæssige Bebyggelser Vojens og Graasten, samt 5 gamle Grænsesogne: Hviding, Lintrup, Hjerting, Jels og Sommersted.

Den anden Gruppe udgøres først og fremmest af en kompakt Masse i den nordvestre Del af Landsdelen, Sognene paa begge Sider af Haderslev Fjord samt Sognene Rømø, Møgeltønder, Rabsted, Bylderup, Holbøl, Varnæs-Bovrup og de ind til Sønderborg grænsende Sogne.

Den tredje Gruppe omfatter de Sogne, hvor den nationale Udvikling har stagneret eller har været mindre heldig. Her finder vi først en Gruppe af de bedste danske Sogne i Vestslesvig og en større Gruppe i den nordøstre Del af Nordslesvig.

Mest Opmærksomhed skal naturligvis skænkes den fjerde Gruppe (de hvide Sogne), hvor den tyske Stemmepercent er gaaet frem med fra 3—13 Procent. Naar man ser paa de Sogne, der har 3 pCt. Nedgang, er der intet foruroligende: Det er de gode danske Sogne Hammelev, Stepping, Jegerup, Dybbøl-Nybøl-Sottrup, Ullerup, Oksbøl, hvortil kommer de mere truede Emmerlev og Hjordkær. Ser man paa Resten, Sognene med over 4,0 pCt. tysk Fremgang, lægger man straks Mærke til, hvorledes Als dominerer paa meget trist Maade: Svenstrup, Nordborg Lds., Notmark, Havnbjerg, Kegnæs, Lysabild, Egen, Ketting. Noget betænkelig er Udviklingen i Brede og Kliplev, mere i Felsted, tidligere et meget godt dansk Sogn (se Kortene A og B), men med en meget daarlig national Udvikling efter 1920. Saa er der Bjerning, Starup, Grarup, der vel næppe volder større Bekymringer.

Egentlig har Udgangspunktet for vor Sammenligning været forkert. Hvis der i 1920 havde været Tale om Konjunktur, vilde Pendulet, der i 1920 svingede stærkt til dansk Side, i 1939 være svunget tilbage til Stillingen i 1912. Det er et Tegn paa solid dansk Fremgang, at Sammenligningen mellem 1912 og 1939 slet ikke kunde komme i Betragtning; men det kan alligevel være lærerigt at kaste et Blik paa Stillingen i 1939, sammenlignet med den i 1912. Ser man de paagældende Rubrikker igennem paa Tabel I, konstaterer man saa godt som overalt en stor, delvis meget stor dansk Fremgang. Kun et eneste Sogn møder med Tilbagegang, nemlig Kegnæs! Der kan dog være Anled-

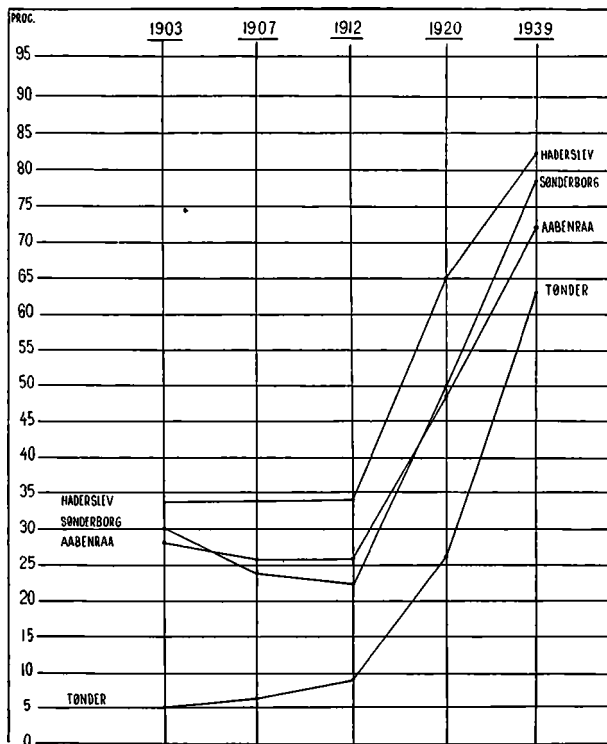
ning til at se opmærksomt paa enkelte andre ogsaa, hvor Udviklingen har været mindre god. Det bliver efter min Mening følgende:

	Tysk Stemmeprøcent	
	1912	1939
Kegnæs	9	10
Notmark	11	9,1
Egen	16	13,9
Lysabild	27	17,4
Felsted	19	13,8
Emmerlev	26	16,7

Det vilde naturligvis være interessant at tegne en Kurve for hvert enkelt Sogn, der viste Udviklingen 1912—1920—1939. Vi nøjes med, som synligt Udtryk for den glædelige nationale Udvikling i Nordslesvig, at vise Kurverne for de 4 Købstæder (Tabel V).

De skal som Afslutning synligt slaa fast, at den store Omsindelse i 1918—1920 i Nordslesvig i Følgetiden viste sig at være ægte og holdbar nok.

Konjunktur i Nordslesvig i 1920? — Nej!

Tabel V.	1903			1907			1912			1920	1939
	dansk	tysk	soc.	dansk	tysk	soc.	dansk	tysk	soc.		
Haderslev... ..	465	772	146	501	823	153	777	1141	335		
dansk pGl. ...	34			34			34			65	82,5
Sønderborg	230	440	105	232	524	200	296	665	302		
dansk pGl. ...	30			24			23			50	79
Aabenraa	333	603	193	333	655	271	374	782	305		
dansk pGl. ...	29			26			26			49	73
Tønder	28	439	78	41	569	84	80	687	113		
dansk pGl. ...	5			6			9			26	63,5

6. Et Blik paa Sydslesvig.

Der kan dog naturligvis være en anden Aarsag til, at den store Vinding for Danskheden holdt saa godt. Der kan have været Konjunktur med i Spillet i 1920, men visse Aarsager, der ikke var af national Karakter, kan have bevæget de paagældende til at blive staaende, hvor man havde taget Plads. Det er nemlig saadan, at naar en Mand har skiftet Plads, har taget de ubehagelige Følger, dette altid fører med sig i Form af Nedsættelse i almindeligt Omdømme, har markeret det klart udadtil, saa beholder han ogsaa denne Plads i Fremtiden og gaar meget nødigt tilbage. I de store Krise- og Katastrofetider dannes der nye Fronter; men derefter vil det under nogenlunde normale Forhold være meget vanskeligt at rokke væsentligt ved dem.

Ogsaa dette skal tages i Betragtning ved Bedømmelsen af Situationen i Sydslesvig. At saa langt flere dér søger over til os, end Tilfældet var i Nordslesvig i 1920, kan forklares ved de meget voldsomere Oplevelser, Sydslesvigerne har været udsatte for. Med Erfaringerne fra Nordslesvig som Udgangspunkt kan der regnes med, at i det mindste de fleste af dem, der i Dag tager Plads i vore Rækker, — tager de ubehagelige Følger, dette fører med sig, faar Ordet »Landsforræder« hæftet paa sig, markerer det klart udadtil ved at melde sig til de danske Organisationer og ved at sende deres Børn til de danske Skoler, — at de ogsaa i Fremtiden vil blive staaende i vore Rækker — hvis vi da forstaar at holde Forbindelsen vedlige med dem og ikke som tidligere koncentrerer hele vort Arbejde om Nordslesvig og lader Sydslesvig sejle sin egen Sø.

Dog skal der ikke glemmes, at denne Forbindelse knyttes stærkest ved de kulturelle og sproglige Baand. Skal Sydslesvig vindes fast tilbage for Danmark, saa skal Sydslesvigerne arbejde sig ind i dansk Kultur og med Tiden vende tilbage til Forfædrenes danske Sprog. (Om Friserne skal der ikke tales i denne Forbindelse). Her faar den danske Skole, den danske Menighed, den danske Bog sin store Mis-

sion. Der er mange Steder i Europa ingen Overensstemmelse mellem Folkesprog og Nationalfølelse, men Regelen er, at Nationalfølelse og *kulturelle* Baand falder sammen.

Sydslesvigerne skal naa frem til den Stilling, Nordslesvig har indtaget i 100 Aar, og dette vil tage Tid. Det er naturligt, at den positive Bedømmelse af den danske Bevægelse i Sydslesvig har indtaget den bredeste Plads i denne Fremstilling; men vi skal ikke glemme den Kendsgerning, vi begyndte med at fremhæve, at der har været og er en grundlæggende Forskel mellem Nordslesvig og Sydslesvig.

I vis Grad kan vi vel paa større Dele af Sydslesvig anvende de Ord, som Amtslæge Dr. Lausten-Thomsen i 1935 udtalte om Danskhedens Stilling i Nordslesvigs sydlige Midtland, og vi kan passende slutte med at citere disse Ord:

»Der var Mangel paa lokale danske Førere, Fortyskningen syntes at have fri Bane. Selve den store Afstemning af 10. Februar 1920 viser store tyske Stemmetal, og det danske Flertal i de allerfleste af disse Sogne kommer for mange som en stor og glædelig Overraskelse. Men de er i mange Tilfælde i højere Grad betinget af en opblussende Følelse af naturlig Samhørighed, en latent Danskhed, der uventet bryder Baandene, end det er et kulturelt betinget, aandeligt fribaaret Udslag af dyb national Følelse.« (Dansk Tale i Sønderjylland, Side 57-58).

ULLEMØLLE

Af Hans Thyssen

I Sønderjyske Aarbøger 1945 har Dr. M. Mackeprang udførligt behandlet Løgum-Kloster og dets Gods, men dog ikke videre omtalt *Ullemølle* i Skærbæk Sogn, Hviding Herred (idet den kun lige er nævnt), medens C. M. Smidt slet ikke har nævnt denne Mølle i Bogen: Cistercienser-Kirken i Løgum. — Ret mange helt sikre Oplysninger er der vel næppe at finde om den forlængst nedlagte Mølle, men med de følgende Linier skulde det være Hensigten at give nogle supplerende Oplysninger, hvad Ullemølle angaar.

Med Hensyn til Møllens Beliggenhed kan det ikke fastslaaes med Bestemthed, om den oprindelig har hørt til Skærbæk eller Vodder Sogn, da den laa lige paa Grænsen mellem de to Sogne. Der er dog meget stor Sandsynlighed for, at den i Begyndelsen har hørt til Vodder Sogn, fordi Mølleren i mange Aar har betalt Afgift til Kirken i Vodder, saa Ullemølle maa i hvert Fald i kirkelig Henseende have hørt til Vodder. I et Uddrag af Kirkebogen fra Vodder Sogn 1609 staar der, at Truels af *Ulf Mølle* skal betale 14 Skilling til Kirken. — Og Vodder-Præsten Jens Hermanson skriver 1649 i Provstebogen for Hviding Herred saaledes: Mølleren af *Ull Mølle* giver Præsten til Wodder Kiercke aarligen for sit Tiende Korn 20 Skilling lubsk.

Møllen har faaet sin Vandkraft fra Brøns Aa, der tidligere kaldtes Ulf Bæk eller Ulve Bæk (deraf Ulf Mølle), men den har ikke været af de største. Om dens Forhistorie i Forholdet til Klosteret i Løgum kan der næppe findes Oplysninger, men selve Møllen blev forholdsvis tidligt nedlagt. Det er utvivlsomt sket, fordi den laa for tæt paa Brøns Mølle, der laa vest for Ullemølle og ved samme Vandløb; der var 3—4 km imellem dem. Forholdet var dengang ordnet paa samme Maade med Hensyn til Møllerne som med Kirkerne, at Bønderne var bundet til en bestemt Mølle, saa de alle inden for et bestemt Distrikt skulde søge til vedkommende Mølle. Brøns Mølle-Distrikt er blevet udvidet til at omfatte Ullemøllens, der hørte til Løgumkloster. Og i hver Fald hvis Ullemølle kun maatte male Korn for Bønderne paa de ret faa Kloster-Gaarde, som laa i Nærheden, er det klart, at den maatte nedlægges.

Hvornaar Nedlæggelsen da har fundet Sted, er ikke helt sikkert, men i den ovenfor nævnte Provstebog fra 1649 omtales Manden i Ullemølle som Møller, hvad der maa betyde, at Møllen har været i Brug dengang. Paa den anden Side fremgaar det af et Regnskab over de Møller, der hørte til Løgumkloster, at Ullemølle var nedlagt før

1676. I Møllefortegnelsen staar der, at Ejeren af Ullemølle i 1676 skal betale en vis Afgift til Løgumkloster. Ejeren hed da Poull Clausen, og Ullemølle var en 2 Ottings Gaard. — Uden Tvivl er Møllen »døet hen« af Mangel paa Kunder, og af gamle Regnskaber synes det at fremgaa, at Møllervirksomheden er ophørt kort før 1676. For Aaret 1677 staar der, at Ejeren skal betale 10 Rigsdaler af »den øde Mølle«. Paa det Tidspunkt har Møllen altsaa eksisteret, men været ude af Brug. Endnu 1690 tales der i Regnskaberne om de Agre og Enge, der ligger ved Møllen; men i hvert Fald har man ikke drevet Møllervirksomheden efter 1675.

Efter Reformationen i 1536 skulde Klosteret i Løgum ophøre med at eksistere ligesom de andre Klostre i Landet, men da den sidste Abbed var død 1548, blev alt det Jordegods, som havde hørt til Kirken, gjort til et nyt Amt, Løgumkloster Amt. Og man saa nu det Særsyn, at der midt i et Sogn, som ellers hørte til Haderslev Amt, laa en Gaard, der hørte til Løgumkloster Amt. Denne noget besværlige Ordning fandt man ikke Trang til at ophæve, førend selve Amtet hørte op med at eksistere, og i flere Aarhundreder hørte Ullemølle ligesom de andre »Klostergaarde« i Sognet til Løgumkloster Amt, hvor fjernt Beliggenheden end var fra dette. — Amtet kom noget senere til at høre under Gottorperne, og derved forklares det, at Ejeren af en Gaard under Løgumkloster i 1711 kaldes: *Førstelig* (altsaa fyrstelig); det vil sige, at hans Jord hørte under en Fyrste.

Ullemølle laa lige ved Oksevejen, der fra Ribe førte sydpaa. Der har derfor ogsaa været Krohold knyttet til Stedet. Hvornaar det er oprettet vides ikke, men det gaar næppe tilbage til den Tid, da der var Mølle. Af Regnskaberne ses, at der ikke er blevet svaret Afgift af Kroholdet i 1680, og det er sikkert først oprettet efter den Tid. Fra Ribe-Eggen er der ca. 3 Mil til Ullemølle og ca. 3 Mil igen til Brede. Derfor passede det saadan, at Kvægdriverne, der kom nordfra, plejede at hvile for Natten i Ullemølle Kro, naar de drog mod Syd med deres Stude. En saadan Kvægdrift plejede at tilbagelægge 3 Mil om Dagen.

I et Par Aarhundreder sad den kendte *Møller-Slægt* som Kromænd i Ullemølle. Oprindeligt var Stamnavnet Simonsen, men efter at der i 1790 blev krævet faste Stamnavne, tog man Navnet Møller, sandsynligvis paa Grund af den tidligere Mølle. — Denne Slægt ejede Kroen til Slutningen af 19. Aarhundrede, da den gik over paa fremmede Hænder. Efter Verdenskrigen brændte den, og dermed var for saavidt Kroens Saga ude, idet den aldrig blev genopbygget. Jorden blev nogle Aar senere, i 1923—24, udstykket til fire Husmandsbrug.

IKAST SKAANERFABRIK

P. Chr. Mikkelsen

IKAST

A. Jepsen

Trikotagefabrik

Vestergade 43 — — Telf. 221
HERNING

Aktieselskabet

N. Raackmann - Papirvarefabrik

HORSENS

Jydsk Hypotekforening

Aarhus

Støt de
sønderjydske Indsamlinger

"M."

HORSENS HAVN

- ◆ Mange moderne Stykgodskraner.
- ◆ 7,00 m Vanddybde.
- ◆ Havnen kan besejles Dag og Nat.
- ◆ Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor

Højbroplads 10
København K
Tlf. Cent. 447

THOMAS JENSEN

TRIKOTAGEFABRIK

IKAST . TELF. 136

Aktieselskabet

Frølund & Wittrup

HORSENS

Aktieselskabet
Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

JYDSK BØRNEHAVE-SEMINARIUM

— Oprettet 1933 —

Toaarig statsunderst. Uddannelse af Børnehavelærereinder.

Toaarig statsunderst. Uddannelse af Fritidshjems-lærere og lærereinder.

Nye Hold begynder til Sept. Læseplan sendes. Ansøgning om Optagelse sendes til Seminarlet, Borggade 16, Aarhus. Tlf. 8024 - Træffes bedst Kl. 17-18.

Margrethe Christiansen.
Forstanderinde.

Odder
Højskole

Karleskole med
Landbrugsundervisning
og Kontroluddannelse
5 Mdr. fra November

Plan og nærm. Oplysninger v.

Elisius Johnsen

Telefon Odder 193

Aktieselskabet
Motorfabriken „Frederikshavn“

Haslev Gymnasium - *Kostskole
for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.
Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Støt dansk Industri

AKTIESELSKABET
SKARREHAGE MOLERVÆRK
Nykøbing Mors

BRUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS
Kannikegade 18
Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN
Niels Ebbesenvej 20
Tlf. C. 5036

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

1/s J. JUNGET
Træbearbejdningmaskiner

Telefon 36

HERNING

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Reserveret

„B“

Læs

Dannevirke

Sønderjyllands ældste Blad

Morsø Textilfabrik A/S

Telefon 575 (2 Linier)

Nykøbing Mors

HEJMDAL

Landsdelens Blad

J. N. Jepsens Boghandel

Tønder . Telf. 341

Stort Udvalg i saavel aktuel som
antikv. Litteratur om Sønderjyll.

Harald Bo Bojesen

Boghandel

AABENRAA

Køb dansk Arbejde!

**Skive
Tømmerhandel A/S**
Skive

**Jydsk
Trikotagefabrik A/S**
IKAST

P. Juhl Nielsen
Entrepenør
Tlf. 213
Gl. Kirkevej 45 . Herning

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT
TLF 514
515

ASMUS HANSEN
Kolonial- og Kortevarer
en gros
Haderslev

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

Dyckjær & Christens en
Fiskeeksport
Ringkøbing

GRAM
KOLEANLÆG

Brødrene Gram A/S
Vojens

Carl J. Ulrich & Søn
Aktieselskab
Haslev - Telefon 600

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

A/S Sønderjydsk
Frøforsyning
Frøavl og Frøhandel.
AABENRAA

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Poul Pedersen
Landsretssagfører
Vejle

Hans Jensens Eff.
Trikotagefabrik

IKAST

Aktieselskabet
Skive Markfrøkontor
Frøavl - Frøhandel
Skive. Telf. 94. 2 Lin.

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Aktieselskabet

Dansk Galoche- og Gummifabrik

København

Køge

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Aktieselskabet

Tapetfabriken „FIONA“

FAABORG

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-

Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)

Grundlagt 1848

DANSK MASKINOPLAG ^A/_S

(Jørgen M. Hansen

Aabenraa

Telf. 2044

Midtjyllands Ægekspor

ved A. Tornvig-Jensen.

BRANDE

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008